

důraz na oblast, ve které se tito lidé dokázali prosadit, na jejich životní názory, pohled na nedávnou minulost i současnost. Galerie osobností je založena na slovesné výpovědi respondentů v jedné rovině, ve druhé rovině jsou zvukově mapovány charakteristické momenty jejich všedních dnů (herecká či hudební zkouška, průběh pracovního dne, rodinné prostředí...). Ačkoli nese cyklus název *Jeden den s...*, jeho záměrem není jen a pouze zmapovat průběh jednoho všedního dne. Základem pořadu je rozhovor o podstatných osobních i pracovních tématech respondenta, ten je pak formálně i obsahově obohacen o reportážně-akční rovinu. V té se respondent představuje posluchačům v různých situacích, při kterých sám o sobě vypovídá nejen narativně, ale i akcí. Dokument je postaven na prolínání těchto dvou rovin – jedné zvukově barevné a druhé úvahové, komentující. Obě roviny musejí být v dokumentu povinně zastoupeny. Jednou z možností natáčení je skutečně strávit s respondentem jeden den, více výhod však nabízí, pokud si autor natáčení rozdělí do několika setkání, kdy si vytipuje zvukově zajímavé momenty v životě respondenta a z těch pak obrázků jednoho modelového dne sestaví. Dramaturgicky vybíráme takové osobnosti, které reprezentují různé obory. Mělo by jít o osobnosti jak mediálně známé, tak o ženy a muže, které a kteří jsou navzdory svým zásluhám poněkud v ústraní pozornosti veřejnosti. Cílem této dokumentární řady je v první řadě zaznamenat výpovědi významných a zajímavých osobností tak, aby byl cíleně obohacován archiv ČRo. Důležitou roli hraje nejen „zajímavost“ osobnosti, ale také možnost zachytit ji při akci ve zvukově zajímavém prostředí. Osobnosti, které neskýtají možnost splnit zadání obou rovin, do cyklu nezařazujeme. Pokud autor zvolí mediálně známou osobnost, z logiky věci vyplývá, že ji představí tak, jak ji dosud z médií neznáme. Více než to, co dotyčná hvězda snídá, v čem pere a v kolik hodin chodí spát, nás zajímají její životní postoje, motivace, zážitky, cíle a touhy.... To vyžaduje, že je autor schopen s respondentem navázat hlubší kontakt. Zvolí-li autor osobnost neznámou, je vhodné, aby si vybíral mezi takovými profesemi, u nichž se dá předpokládat posluchačsky atraktivní zážitek, a zde pak hledal dobré vypravěče a zároveň zvukově zajímavá prostředí. *Jeden den s...* vysílá ČRo 2 – Praha od ledna 2007. Za tu dobu se podařilo natočit řadu velmi zdařilých dokumentů, z nichž některé se dočkaly i cenných ocenění; například portrét správce Šumavského národního parku Radovana Holuba, který natočil Ondřej Vaculík, získal ocenění v národní přehlídce dokumentární tvorby Report 2007 v kategorii B. Vedle nich byly však ojediněle i pokusy, které nedopadly zrovna na jedničku. A to v případech, kdy se autor minul se žánrem pořadu. Za rok a půl trvání se však cyklus, dá se říci, „našel“, formální i obsahová úroveň jednotlivých dokumentů se ustálila, kolem *Jednoho dne s...* se vytvořil okruh stálých interních i externích autorů, který se utěšeně dále rozrůstá. Vysílá se ve čtrnáctidenním intervalu.

Druhým cyklem, který se s cyklem *Jeden den s...* pravidelně střídá, je cyklus **Otazníky**. Jejich stopáž je maximálně 40 minut. Otazníky ve vysílání převzaly roli po tematicky volném dokumentu, který v roce 2007 střídal se čtrnáctidenní periodicitou cyklus *Jeden den s...* Ve zmíněné řadě tematicky neomezených dokumentů vznikla v roce 2007 řada vynikajících děl, o čemž svěd-

čí mimo jiné dvě významné ceny pro autora Tomáše Černého, a to druhá cena v kategorii C a první cena v kategorii B v národní přehlídce dokumentární tvorby Report 2007 za pořady *Kajuta bez obsluhy* a *Lidice*. Za první ze dvou jmenovaných dokumentů dostal autor zároveň palmu absolutního vítězství v soutěži a Cenu generálního ředitele ČRo.

Otazníky přinášejí do vysílání veřejnoprávního rozhlasu od ledna 2008 témata, která jsou úzce spojena se současným životem naší společnosti. Zkoumají, jaké má vybrané téma v naší společnosti historické podhoubí, jak se staví v konfrontaci se světem, ale vždy a zejména, jak se projevuje v naší české současnosti. Jádrem každého dokumentu je vždy nosný příběh s pevnou, dramatickou stavbou, na němž se dokumentuje velmi pregnantně formulovaný společenský jev. Čím přesněji si autor pojmenuje téma, tím lépe se zdáří je naplnit. Metoda práce vychází z žánru dokumentu a příbuzných forem (rozhovor, reportáž, anketa, prvky umělecké kompozice, práce se zvukem, hudbou, literaturou atd.). Základním stavebním kamenem každého dokumentu je minimálně jeden nosný příběh. Ten je konfrontován s názorem odborníka/ů na danou problematiku. Pouze v případě opravdu mimořádně silného příběhu není konfrontace s odborníky nezbytně nutná. Ve srovnání s cyklem *Jeden den s...* jdou Otazníky na delší časové ploše do větší hloubky, snaží se vidět v souvislostech a pracovat komplikovanější, náročnější a více vrstevnatou formou. Škála témat, z nichž tým dokumentaristů hledá pro Otazníky ta nejhodnější, je velmi rozmanitá: od témat rodinných, přes otázky týkající se zdraví, zaměstnání, národnostních menšin, problémových společenských jevů, problematiky občan versus stát, život v regionech, zachování kulturního dědictví... Konceptce cyklu je jasná a přesně daná. Její naplnění ze strany autorů (necelých pět měsíců od zrodu tohoto cyklu) zatím prochází fází hledání. Každopádně lze říci, že za zatím velmi krátkou dobu existence cyklu již vzniklo několik mimořádně kvalitních pořadů, například dokument Aleny Zemančkové *Julie* a její skok do tmy, který bude Český rozhlas reprezentovat na mezinárodních soutěžích *Prix Italia* a *Prix Europa*.

Nakonec je nutno připomenout také soliterní dokumenty, které se vytvářejí do zvláštních schémat anebo jsou zařazovány do pondělního času dokumentu, ale z obou popsaných koncepcí vybočují, protože buď reagují na aktuální události anebo se naopak vztahují k významným výročím. Při této práci mají autoři nejen volnější ruce při výběru témat, ale také větší stopážovou svobodu, neboť tyto „velké dokumenty“ mohou mít délku až 53 minut.

Od ledna 2008 v sobotu v 17:30 vysílá ČRo 2 – Praha další nový dokumentární cyklus, který však vzniká pod hlavičkou Redakce náboženského vysílání. Má název **Dobrá vůle**, podtitulek pořadu je „O lidech s upřímnou snahou učinit svět lepším“. Jeho poslání je zřejmé už ze samotného názvu, blíže jej jistě osvětlí slova kardinála Miloslava Vlika, formulovaná jako poděkování Českému rozhlasu 2 – Praha: „Už v polistopadových dobách jsme věděli, že vysřadit naši nemocnou společnost potrvá, ale zároveň jsme hluboce věřili, že za pár dlouhých, skromných a trpělivých let se to prostě podaří. Oplývali jsme entuziasmem, nadějí a řada z nás investovala spoustu času a energie do mnoha věcí. Dnes nás netěší vývoj posledních let a často se

o nás pokouší zklamání. Našemu pozitivnímu vidění jako by docházel dech. Zase nám leckde vládnou dobře usalašení nepoctivci, ti, jimž jde jenom o peníze a o vlastní prospěch. Zase se tolik lže a krade. Jeden druhému nevěříme a poťkadlo „s poctivostí nejdál dojdeš“ u nás prostě opět neplatí. A prosadit dobré věci je znovu nesmírně těžké. Přesto nás život tu a tam překvapí dobrou vůlí těch, s nimiž se setkáváme. Na ulici, v tramvaji, u sousedů, v nemocnici, na úřadě, ve škole nebo dokonce v zaměstnání. Čas od času nás dostihne druhá tvář reality. Lidé jsou ochotní, pomohou, dají víc než musí, a naprosto nezištně. Jejich nadstandardní přístup – dobrá vůle – zasahuje do mnoha příběhů, složitých situací a osudů, a často mění jejich směr. A právě takové, mnohdy opomíjené pozitivní příklady současnosti i jejich protagonisty bude hledat a představovat nová dokumentární řada, kterou pro ČRo 2 – Praha připravuje Redakce náboženského vysílání pod názvem Dobrá vůle.“

Dalším cyklem dokumentů a o zvukových dokumentech je **Rádío na kolečkách** – autor Karel Tejkal vybírá z rozhlasového archivu, v němž jsou na kolečkách zvukových válečků, fólií, desek i pásků hlasy našich slavných i neznámých předchůdců, reportáže z událostí dávno minulých, umělecké nahrávky, jimž čas v žádném případě neublížil, a čím hlasy z minulosti promlouvají k dnešku, čím jsou stále živé. Z těchto záběrů sestavuje tematické celky (rady někdejších lékařů, první koncesionáři a začátky rozhlasu, pořady o prvním máji, sportovní reportéři a spolu se současnými hosty komentují

tyto zvukové návraty). Pořad je cennou „zvukovou archeologií“.

Tentýž autor byl iniciátorem cyklu **Tisíc příběhů** (pátek 17:30 hodin, repríza neděle 17:30 hodin). Historické křížovky, velké lidské osudy, skutečné životy v zrcadle historických okamžiků – jde o jednodušší typ zpracování, který však umocňuje schopnost dobře vést rozhovory a pracovat se získaným materiálem. Postupně do tohoto cyklu vstupují i další autoři.

V rámci tohoto cyklu jsou vysílány také série pořadů – letos k osmičkovým výročí a k 85. výročí rozhlasu například **Deník paní Zdeny** (autorka Bronislava Janečková). Paní Zdena se narodila ve stejném roce, kdy začal vysílat rozhlas, a poskytla své deníkové zápisky, takže bylo možno spolu s jejím životem sledovat i změny v Československu od roku 1934, které autorka „ilustrovala“ ukázkami rozhlasového vysílání té doby. V tomto cyklu v průběhu roku 2008 bude vysílán také seriál Karla Tejkala **Prezidenti** – portréty devíti bývalých prezidentů Československa.

Z předchozích řádků jasně vyplývá, že dokumentární tvorba na stanici ČRo 2 – Praha právě prožívá bouřlivou renesanci. Všechny zde zmíněné programové cykly fungují velmi dobře v součinnosti s regionálními studii. Pomalu, ale přece se daří hledat (sice s lucernou v poledne) nové dokumentaristy, lákat k rozhlasové práci další autory a vychovávat je pro dokumentaristickou práci. Vzhledem k problémům, které jsou popsány v první části textu, je to ale často práce sisyfovská.

Hana Hikelová, Mikuláš Kroupa

Projekt „Příběhy 20. století“

České země se během 20. století zásadně změnily – bez nadsázky se dá říct, že nacismus a komunismus, jejich teror a „sociální inženýrství“ mají rozhodující podíl na podobě české moderní společnosti. Období obou totalitních režimů je stále ještě označováno za „nedávnou minulost“, ale pomalu to přestává platit. Proč? Především proto, že vymírají pamětníci.

Zní to necitlivě, ale je to jen holé konstatování faktu. Ještě pořád žije několik stovek lidí, kteří projevili tvář v tvář nacismu i komunismu (v jeho nejhorší prvotní fázi) nesmírnou statečností a vytrvalostí. Ještě pořád žijí oběti: lidé věznění proto, že se narodili či ocitli „v nesprávný čas na nesprávném místě“, perzekvovaní za svou víru, sociální příslušnost, národnost. Většinou jim je přes 80 let a s každým rokem odcházejí další a další. Cílem projektu „Příběhy 20. století“ je zaznamenat jejich vzpomínky.

Stejně tak je třeba zaznamenávat i výpovědi těch, kdo stáli, třeba jen v krátkém období života, na straně perzekuce. Jsou mezi nimi i upřímní pamětníci, snažící se dnes přispět k nalezení odpovědi na otázku „proč?“.

V České republice neexistoval snadno a rychle veřejně dostupný zvukový archiv příběhů, postojů, názorů a vzpomínek osobností českého národa 20. století. Na rozdíl od Velké Británie, Německa, Rakouska či Sloven-

ska v ČR dlouho chyběla iniciativa, která by systematicky takovýto archiv budovala. Domnívali jsme se, že právě takovýto projekt je jedním z nejdůležitějších zdrojů novinářské, ale i studijní a vědecké práce.

V roce 2001 se skupina rozhlasových novinářů a historiků rozhodla založit instituci POST BELLUM (z lat. po válce), která by sbírku vybudovala a veřejně ji zpřístupnila. Archiv vzpomínek osobností českého národa buduje skupina reportérů a moderátorů bývalé české redakce BBC, redaktorů Českého rozhlasu a absolventů humanitních oborů Karlovy Univerzity.

Hlavním partnerem projektu se od roku 2006 stalo Rádío Česko (v tu dobu to byla nová digitální stanice Českého rozhlasu, která v roce 2006 získala možnost vysílat své pořady na analogových frekvencích BBC). Pro zpracování příběhů se používá – ve světě dnes již hojně využívaná – metoda „oral history“, tj. natáčení (ve formátu audio) vzpomínkových životopisných dokumentů s jednotlivými pamětníky. Forma „oral history“ je pak v tomto projektu doplněna textovou a fotografickou dokumentací. Od roku 2001 do dneška se podařilo shromáždit vzpomínky více než 850 pamětníků. Jde o několikahodinové záznamy výpovědí příběhů a svědectví. Ty se po natočení v nesesřihané podobě archivují, doplňují se přepsaným textem a dostupnými fotografiemi a dokumenty. Jsou hlavním zdrojem pro autory rozhlasového cyklu dokumentů Příběhy 20. století.

V těchto dnech navíc vzniká zcela unikátní internetový pamětnický portál, který bude slavnostně spuštěn symbolicky na výročí 28. října 2008. K tomuto zatím nedáme prozrazovat více.

Pamětníci jsou rozděleni podle jednotlivých tematických skupin a podskupin:

- českoslovenští veteráni z 2. sv. války
- čeští a němečtí „antifašisté“ z období 2. sv. války
- nuceně nasazení a další oběti nacistického bezpráví
- bývalí vězni koncentračních táborů
- účastníci vojenských misí během komunistického režimu v tehdejší ČSSR
- účastníci vojenských misí po roce 1989
- političtí vězni v ČSSR v letech 1948 – 1989
- funkcionáři výkonné moci v letech 1948 – 1989
- disent normalizace a signatáři Charty 77
- významné osobnosti politického, kulturního a vědeckého života od roku 1948 do současnosti.

Od května roku 2006 vzniká ze sbírky POST BELLUM rozhlasový cyklus dokumentů, jehož autory jsou Mikuláš Kroupa a Adam Drda. V pětačtyřicetiminutovém dokumentárním cyklu přinášíme našim posluchačům autentické vzpomínky pamětníků, kteří se přímo účastnili událostí moderních dějin českého národa.

Příběhy 20. století se stávají známou a nejvyhledávanější značkou. Podařilo se najít cestu, jak poutavě a srozumitelně vyprávět příběhy pamětníků laické i odborné veřejnosti.

Příběhy pamětníků komentují renomovaní historici a další odborníci. Poutavost vyprávění dodávají archivní audio snímky poskytnuté nejen Českým rozhlasem, ale i spolupracujícími organizacemi, kterými jsou Židovské muzeum v Praze, Ústav pro soudobé dějiny AV ČR – Centrum orální historie, Vojenský historický ústav AČR, o. p. s. Živá paměť, Muzeum města Ústí nad Labem s pracovištěm Collegium Bohemicum a o. s. Post Bellum. Právě to jsou partneři Společenství paměti národa, které bylo z iniciativy Českého rozhlasu a Post Bellum založeno 14. 9. 2006. Každá z těchto institucí do té doby pracovala na svých vlastních archivech. Od roku 2006 je možné tyto archivy sdílet, ale především spolupracovat při dalším natáčení a archivování.

Na výrobě pořadů se pravidelně podílejí historici:

Petr Blažek, Tomáš Bursík, Jaroslav Cuhra, Jiří Kocián, Petr Koura, Ladislav Kudrna, Andrej Novik, Jiří Rajlich, Vít Smetana, Eduard Stehlik, Jan Stříbrný, Pavel Žáček a další.

Premiéru pořadu vysílá ČRo Rádio Česko vždy v neděli v 10.05 hodin, reprízu naladíte v sobotu následující týden v 13.05 hodin. Pořad v repríze pravidelně vysílá také ČRo 1 – Radiožurnál vždy v pondělí ve 20.05 hodin.

Některá zpracovávaná témata dokumentárního cyklu Příběhy 20. století:

- Církev neumlčená v letech 1948 – 1989
- Řeholnice v letech 1948 – 1955
- Politické vězenkyně v 50. letech
- Kolektivizace v 50. letech
- Příběhy českých sedláků z ukrajinské Volyně
- Masakr v Českém Malíně v roce 1943
- Moravští Chorvaté za 2. světové války a za komunistického režimu
- Osudy německých antifašistů
- Skautské hnutí proti komunismu
- Příběh studenta Pavla Švandy
- Práce jako nástroj komunistické moci

- Příběhy československých letců v britské RAF
- Příběhy žen na frontách 2. sv. války
- „Nikomu jsem neublížil?!“ – Příběhy spolupracovníků StB

Celkem bylo do dnešních dní odvysíláno zhruba 120 téměř hodinových dokumentů, které můžete stáhnout k poslechu na internetových stránkách www.radiocesko.cz.

Údaje za rok 2006

Natočeno, textově a fotograficky zpracováno a archivováno 136 pamětníků. Z toho 70 válečných veteránů z druhé světové války a 66 politických vězňů 50. let, obětí holocaustu – koncentračníků, bývalých vojáků francouzské cizinecké legie z let 1946 – 1990, a různé (Charta 77, studentské demonstrace 1948, 1968, ruský voják žijící v ČR, účastník invaze 1968 apod.). Připraveno a odvysíláno 35 dokumentů z rozhlasového cyklu Příběhy 20. století.

Přijato 252 emailových ohlasů, „poděkování za pořad“ a „kontaktů na pamětníky“ (post.bellum@seznam.cz, a pribehey@rozhlas.cz), 19 příspěvků do diskuze, 40 písemných dopisů (děkovné a s kontakty na pamětníky).

Projekt Příběhy 20. století byl prezentován na ČT 1 (Dobré ráno, dvakrát Události komentáře, zprávy), ČT 24 (půlhodina Host dne), ČRo 1 – Radiožurnál (Nad věcí, Host týdne), ČRo 2 – Praha (host dohledného vysílání). Vznik Společenství paměti zaznamenaly Lidové noviny, Hospodářské noviny, MF Dnes, Týden, Polygon a další. Pravidelné výstupy z projektu Příběhy 20. století s anoncí – čtyřikrát celostránkový příběh v Lidových novinách v páteční příloze, Lidové noviny – rubrika Horizont dvakrát celá strana v deníku, dvakrát článek o pamětníkovi v Hospodářských novinách, vznik dohody na pravidelné 14denní periodicitě, Polygon 5–10 stránek jednou za měsíc o projektu a pamětnících.

Z archivu Příběhů 20. století vzniká pět diplomových prací a jedna publikace AV ČR (Martin Bursík: „Ženy v kriminále“).

Údaje za rok 2007

Natočeno, textově a fotograficky zpracováno a archivováno 84 pamětníků. Jsou to pamětníci z kategorií válečných veteránů z druhé světové války a politických vězňů 50. let, obětí holocaustu – koncentračníků, bývalých vojáků francouzské cizinecké legie z let 1946 – 1990, a různé (Charta 77, studentské demonstrace 1948, 1968 apod.). Připraveno a odvysíláno 48 dokumentů z rozhlasového cyklu Příběhy 20. století.

Přijato 355 emailových ohlasů, „poděkování za pořad“ a „kontaktů na pamětníky“ (post.bellum@seznam.cz, a pribehey@rozhlas.cz), 36 písemných dopisů (děkovné a s kontakty na pamětníky).

Mediální prezentace projektu Příběhy 20. století: ČT 1 (dvakrát Dobré ráno, třikrát Události, komentáře, jednou reportáž ve zprávách), ČT 24 (Studio 24), každých 14 dní Hospodářské noviny, jednou za měsíc Polygon a další, pravidelné výstupy z projektu Příběhy 20. století s anoncí – čtyřikrát celostránkový příběh v Lidových novinách v rámci cyklu Příběhy bezpráví.

V letošním roce (2008) se projekt zaměřuje především na zmapování vzpomínek a archivních materiálů k výročním událostem 1918, 1938, 1948 a 1968. Kromě nového portálu vzpomínek, který spustíme 28. října 2008, bude k tomuto dni také vydána kniha „Příběhy 20. století“, kterou připravují Adam Drda a Mikuláš Kroupa.

Vladimír Příkazský

Rozhlasový posluchač a digitalizace

Když se hovoří o digitalizaci vysílání, mnozí z nás si ji občas zaměňují s digitalizací rozhlasové tvorby a její produkce. Ta už proběhla, dá se říci dávno, začínalo se před patnácti – sedmnácti lety, naprostě většinou rozhlasáků už dnes připadá jako normální, sice proměnlivá a vyvíjející záležitost, občas se objevují další a další počítačové programy, od malých nahrávacích minidisků s méně kvalitními mikrofony dostáváme nová nahrávací zařízení, která umožňují vyrábět rozhlasové příspěvky v téměř studiové kvalitě. Občas si povzdechne nad kvalitou akusticky vhodných samoobslužných studií, osaháváme si možnosti míchání hudby, slova a zvuků. Radujeme se nebo zoufáme nad novými možnostmi dopravy příspěvků až na vysílací pracoviště, učíme se nové cesty s hesly a ti úzkostní si pětkrát ověřují, jestli ten náš příspěvek dorazil, nesplekli jsme jeho číslo a před ně napsali správná písmena. Digitalizace tvorby programů tedy roztomile kvete. Nikdo už se nediví, že ti šikovnější dokáží zpracovat příspěvek kdekoli – doma, na výjezdu za reportáží, z hotelového pokoje nebo přímo z tiskovky.

Digitalizace rozhlasového vysílání, to je ovšem zapeklíká věc na chápání. Ani mnozí technicky orientovaní programoví pracovníci se v tom docela nevyznají. Navíc spolu s přechodem z analogového na digitální vysílání televize se objevuje spousta článků, ve kterých kdekdo radí, jak se neloučit se svou starou televizí, jak vyžrát na změny, aby se vítr neprohnan naším peněženkou. To už musí klepat na dveře třeba fotbalové Euro a fandové se s nadějí na naše dobré výkony hrnou pro nové televize. Když se fotbalistům nezadaří – nová digitální televize je už v obyvacím pokoji. Třeba kvůli olympiádě. Reklama pracuje vytrvale a nahlodává naše spotřebitelské vědomí.

O rozhlasovém vysílání a přijímání prozatím objevíte málo, nebo nic. Leda že trpělivě a soustředěně pátráte. Můžete si sice vzít domů malou brožurku, která odpočívá na stojanech v hale rozhlasu, nebo můžete být pilní a vyhledáte na internetu DigiZone.cz. To ale udělá málokdo. Rozkouskované zprávy se objevují i v souvislosti s rodící se legislativou o multimediích a jejich digitalizaci, o rozhlase jsou tam jenom zmínky nebo záznamy dlouhých, nepřehledných debat zasvěcených odborníků.

Tu a tam se vkrádá do našich myslí informace, že při zavádění digitální televize jde vlastně i o rádio, že se připravují nebo už existují multiplexy, které si představujeme jako velké antény, a z nich se už nad největšími městy a teď už i nad Domažlickem a možná i jinde line do pravěkého „éteru“ několik TV programů. Navíc nám v posledních měsících vtoukali do hlavy pravidlo, že když má digitální TV vysílání někde odstartovat, že se musí naše staré a dobré analogové signály nejprve vypnout a pak hned se to přehodí na digitál. Že k tomu ale potřebujeme krabičku nazvanou **set top box a v ní je i místečko pro rozhlasový signál**. Z jiného pramene zjistíte, že Český rozhlas v tom balíku – multiplexu (v přechodné síti A) už své místo má, malé, ale naše, že se veřejnoprávní rozhlas může považovat za průkopníka digitálního rozhlasového vysílání už od října 2005.

Co se tedy nabízí jako nové možnosti digitálního rozhlasového příjmu pro posluchače, jak se budou muset

změnit jejich návyky, jaké přijímače nahradí stará rádia, na která jsme zvyklí a která mají naši věrní posluchači doma? Budeme i my na možnosti digitálního příjmu upozorňovat, budou rozhlasáci své posluchače „převychovávat“, poučovat a připravovat je na změnu, jako to dělaly televize? Odpovídá ředitel Úseku techniky Českého rozhlasu ing. Martin Zadražil.

Ing. Martin Zadražil:

Příjem rozhlasových programů nebude změnou revolučního typu, neodehraje se tak, že zítra přestane fungovat všechno co máte a váš přijímač, pokud nebudete mít set-top box nebo vaše hi-fi soustava nebude propojená s digitální televizí, už nemůžete používat. U rozhlasu, na rozdíl od televize, do této chvíle stále ještě není zřetelný žádný komerční nebo technologický tlak, aby kmitočty, na kterých rozhlas dnes vysílá, nebyly využívány i nadále. Proto můžeme říci, že přechod na rozhlasový digitální příjem bude spíše pozvolný, evoluční. To znamená, pokud chceme začít získávat a přesvědčovat naše posluchače, aby si nová zařízení v budoucnu pořídili, v této chvíli je ještě nemusíme znepokojoval. Jak je k výměně rozhlasových přijímačů v budoucnosti přimět, musíme postupně vymyslet. Představuji si, že jim nabídneme širší, pestřejší programovou škálu ve vyšší kvalitě. Ale ani vyšší kvalita příjmu asi nebude hlavní pobídkou k výměně, či zakoupení nového zařízení. Současná technologie příjmu na FM má dnes z osmdesáti procent kvalitu očekávaného digitálního vysílání.

Pokud jde o nové přidané možnosti vyhledávání textů nebo obrázků, k tomu slouží už dnes produkce „doplňkových“ služeb na internetu, na webových stránkách jednotlivých programů.

Existuje ale už i nový přijímač, který dokáže zachytit takzvaný streaming z internetu, to znamená přijímá zvuk, případně zobrazí název stanice nebo pořadu. Ovšem nadstandardní informace, obrázky a další doplňkové, řekněme nadstavbové služby, které známe z webových stránek jednotlivých rozhlasových stanic, nezobrazuje. Jestliže se shodneme, že dodnes si nejvíce ceníme, že rozhlasový přijímač si můžeme vzít s sebou na zahrádku, do tramvaje, na balkón, že ho můžete mít v ruksaku, když jdete na výlet, nebo ho máte v autě, tam bude podle mého názoru doplňkové zobrazování nadbytečné a nevyužívané.

Samozřejmě, do mobilních telefonů budou postupně integrovány všechny technologické možnosti, včetně zobrazení doplňkových služeb.

Ještě poznámku k přijímání digitálního signálu v autech, které používají dnešní FM frekvence: Už se začínají vyrábět jakési set-top boxy pro auta, je to vlastně zařízení, které dokáže změnit a do FM přijímače dopravit digitální signál.

Můj soukromý názor, který se týká získávání posluchačů pro digitální vysílání, je trochu nekonkrétní. V přemýšlení o programu nejlépe cestou, která bude jenom opakovat možnost přijímat zvuk šířený analogově, ale hledat nové tvůrčí prvky v digitálním prostoru. Musíme například nabídnout nový produkt, který v analogu není.“

Jak dlouho se tedy ještě bude používat analogová vysílací síť, tj. dnešní FM?

M. Z.: „To je dost těžká odpověď. Podle mého názoru a znalosti nových technologií i podle taktiky přeměny digitálních sítí a jejich rozšiřování, **možnost příjmu na analogu bude trvat nejméně ještě deset let.** Dokonce se objevilo několik „zaručených a přesných“ termínů, které se už různě změnily a zdá se, že se ještě měnit budou. Do toho všeho zasahují ještě představy a požadavky Asociace provozovatelů soukromého vysílání, které se týkají udělování, případně prodlužování licencí pro stávající rádia. Pravděpodobně vznikne jakýsi technický plán přechodu a objevují se úvahy o roku 2020. Možno tedy říct, že souběh analogového a digitálního vysílání bude opravdu pozvolný. Tomu se přizpůsobili zřejmě i výrobci nových digitálních přijímačů typu DVB-T, které se vyrábějí v zahraničí, dokáže přijímat i program v pásmech FM. Nové přijímače se na první pohled neliší od těch analogových, jsou v nich zabudované obě možnosti. V Evropě existuje v této chvíli jedna jediná země, která oficiálně vyhlásila, že v budoucnosti předpokládá ukončení vysílání na FM frekvencích – tj. analogově. Je to Norsko. Termín ukončení možnosti přijímat analogový signál má ale podmínku, že 50 % obyvatel bude mít digitální přijímače. Tedy vypínání analogu se tam neřídí podle pokrytí digitálním signálem. V Norsku je tato varianta vyvolána i tím, že jejich síť FM vysílačů je v takovém stavu, že je nutné ji obměnit. Místo obměny analogových vysílačů Norové tedy budují nové, digitální pokrytí.

Co je to za zkratky?

Projděme se trochu zkratkami, kterými se to jenom hemží ve všech zprávách i statích o změně analogu na digitální vysílání.

Už v odpovědi ing. Zadražila je použito **DVB-T** – děčko znamená Digitální, věčko označuje Video – tedy televizní signál a B znamená Broadcasting – vysílání. Přidané téčko označuje šíření pozemními anténami (= terestrické).

Pokud se objeví zkratka **DVB-S**, tak si vždy dodejte, že je signál dopravován na satelity a od nich na naše paraboly.

O prázdninách 2008 se zkoušel už podruhé další systém, který nese označení **T-DAB**. Téčko už umíme rozšifrovat – pozemní antény a **DAB** je digitální **Audio** vysílání. To znamená, že v tomto systému není šířeno vysílání televizní, ale jenom rozhlasové. Programová nabídka tohoto testu byla ČRo 4 – Radio Wave, ČRo Region – Středočeský kraj, ČRo – Rádio Česko, ČRo Leonardo a ČRo D-Dur.

Připomeňme si zároveň i fakt, že vysílání systémem T-DAB, pokud by v současné době byl k dispozici nejenom experimentálně, tak by v něm veřejnoprávní rozhlas vysílal rád a omezoval by svou účast ve veřejnoprávním multiplexu.

Ve světě má možnost přijímat digitální rozhlasové vysílání více než půl miliardy posluchačů, výrobci nabízejí asi 150 typů přijímačů. (Údaje jsou z roku 2006.)

Nabídka vysílání Českého rozhlasu se objevuje i v televizním kabelovém vysílání.

Když si k tomu přidáme i možnost poslouchat vysílání ČRo na internetu a na mobilních telefonech, máme nabídku pro posluchače, z které se trochu točí hlava.

Zlomová doba rozhlasu

Už několikrát v historii rozhlasu se hovořilo o zlomové době, nebo dokonce zlomové chvíli, kdy se díky technologiím nebo konkurenci jiného média uvažovalo o další cestě rozhlasu a jeho šancích obstát v očích posluchače. Takové uvažování bylo výrazné zejména kolem roku 1953, kdy u nás začala vysílat televize. Tehdy se začaly klást opět základní otázky a v letech 1962–1963 se rozpoutala velká diskuse, dokonce v podobě široké ankety mezi předními rozhlasovými tvůrci. Myslím, že anketa měla název „Budoucnost rozhlasu v éře televize“. Pozoruhodné a trochu nepochopitelné se zdá, že zárodky úvah se objevily až ve chvíli, když televize začala vysílat. O podobě, ale i televizní technologii a jejich možnostech masového působení, se vědělo už ve třicátých letech minulého století. Její rozvoj a užití oddálily válečné roky. Když se i u nás začaly domácnosti pomalu zaplňovat tehdy ještě dost primitivními aparáty s malou obrazovkou (vedle ní byla někdy i stupnice rádiového přijímače), diskuse a uvažování o postavení rozhlasu propuklo. Ještě jedna poznámka – mnozí tehdejší rozhlasáci přecházeli do televize a byli vítáni jako nejlépe připravení programoví pracovníci. Anketa měla optimistický závěr – rozhlas má budoucnost, jenom se musí přemýšlet o nové fázi vývoje a nové kvalitě. Následovala pak široká diskuse, která nadhodila další důležitou otázku: „Co je to rozhlasovost?“ V šedesátých letech minulého století pak nastal čas, kterému říkáme s nadsázkou „zlatá éra“. Zapomínáme ale na fakt, že technologie vysílání a zejména **technologie příjmu** vysílaných programů se příliš neměnily, snad se dá hovořit o etapě, kdy část posluchačů byla okouzlena novou možností stereoposlechu, pak přišla doba takzvaných tranzistoráků – přijímačů, které si posluchači mohli brát s sebou mimo bydliště, doba miniaturizace – a postupná samozřejmost autorádií.

Kdybychom dnes chtěli vypočítat všechny způsoby a cesty, jak se dostane posluchač k produkci rozhlasových tvůrců, určitě by se na něco zapomnělo. Už jenom samotná možnost poslouchat tisíce rozhlasových programů z celého světa na internetu je úžasná.

V tom všem se snaží ČRo průkopnický držet krok a ve všech technických směrech nabízet posluchačům své produkty. Existuje dobrá příležitost prozkoumat zájem posluchačů o experimentální vysílání, program stanice Leonardo otevírá i část programu pracující s vizuálními možnostmi. Dobře vybavené studio nabízí možnost posoudit posluchačskou přitažlivost kombinace audio a video.

Jestliže v šedesátých letech se zpětně prodiskutovala situace rozhlasu v televizní éře, desetiletí, které je před námi, poskytuje možnost přemýšlet a hledat programovou koncepci veřejnoprávního rozhlasu jako celku, upřesňovat situaci vyplývající z fragmentace rozhlasového publika.

Možná by stálo za to přemýšlet o anketě mezi programovými i technickými pracovníky a postupně zaznamenávat současné možnosti, které jsou pro posluchače atraktivní. A třeba parafrázovat starý název ankety – „Rozhlas v éře internetu“.

A ještě... další až po písničky...

Zamyšlení nad rozhlasem: A budeme pokračovat po písničky...

Rudolf Matys, publicista

Nebudu tu své jistě dostatečně poučené čtenáře zdržovat obšírnějším popisem všech rozdílů mezi vysíláním „proudovým“ a „titulkovým“. Stačí přece, když si prostě srovnají Radiožurnál na jedné straně s Vltavou či Prahou na straně druhé. A tak rovnou k věci.

Vstoupíme-li do „radiožurnálového proudu“, předem víme, že se v jeho uvolněných, pružných programových strukturách chceme setkat především s pohotovou a spolehlivou informací, s temperamentním a pokud možno i nápaditým projevem moderátorů, s nerozvíklou pregnantností jednotlivých vstupů i s inteligentně vedenými diskusními a kontaktními pořady. Přívažkem ovšem dennodenně zkonsumujeme i nemalou dávku písniček, vybraných téměř výlučně z oblasti „většinového“ středního proudu pop-music. Zásadně proti tomu vůbec nic nemám, něčím ten horizontální proud přece musí být členěn. Chci si spíš povšimnout několika konkrétních vysílacích situací, v nichž mi vysloveně vadí způsob a chvíle zařazování písniček, případně kdy se musím zamyslet nad jejich konkrétní volbou.

Nejednou jsem už slyšel mimořádně zajímavý rozhovor (dosadte si: s vědcem, umělcem, cestovatelem, politickou osobností). Mluví se před mikrofonem nádherně rozmluví – a právě v okamžiku, kdy mi případně jeho výpověď nejpozoruhodnější, moderátor zřejmě začne být lehce nervózní z délky jeho výpovědi, neodhadne stupeň její závažnosti a poutavosti – a na samém vrcholu všech těch pozoruhodností se ozve: „A budeme pokračovat po písničky.“ Ale někdy se bohužel moc nepokračuje – jednou proto, že roztěkaného moderátora meziím napadne něco docela jiného, jindy se zase většinou rozhlasově nezkušený mluvčí už nedokáže vrátit do původní soustředěnosti nebo bezprostřednosti. A to už vůbec nemluví o těch debatách, které nedočerpají své téma nikoli pro časovou tíseň, ale jen proto, že je zřejmě naprosto nutné, aby na závěr pořadu musel zazní nějaký omlétý hit. To je pak pochopitelně jen k posuchačské zlosti!

Stříh – a teď o něčem jiném. Je mi celkem jasné, že ty písničky jsou voleny bez jakéhokoli významového nebo emočního vztahu ke svému „verbálnímu okolí“ – těžko si ostatně umím představit, jak by se jimi mohly atmosférotvorně „kolorovat“ třeba zprávy a reportáže z našeho domácího politického života. Nevolám po ničím takovém, ale přece jen mi „dramaturgie“ zařazování písní vysloveně vadí přinejmenším ve dvou případech.

Tím prvním je situace, kdy rozhlas reaguje na nějakou zvlášť závažnou, smutnou, tragickou, ne-li rovnou katastrofickou událost. Připomenu třeba newyorské září 2001, obě povodně v českých krajích a mohl bych jistě i pokračovat. Vysílání bylo plné dramatických zpráv a rozechvělých či obavných svědectví, ozývaly se hlasy

Na toto téma jsme zařadili příspěvky ve Světě rozhlasu v číslech 09/2003, 10/2003, 11/2004 a 17/2007. Vracíme se k tématu proto, že nám dva příspěvky nabídl Týdeník Rozhlas v letošních číslech 20 a 25. Přetiskujeme.

opravdové lidské bolesti i solidarity. A do toho všeho vlétlo radostné juchání Heleny Vondráčkové nebo Karla Gotta. Že to chvílemi mohlo působit až jako (jistě nezáměrný) cynismus, je celkem nasnadě. Ale nemusí vždycky jít jen o pohromy podobného rozsahu a dosahu, i taková umělým optimismem napomádovaná písnička odvysílaná vzápětí po nějakém nekrologu je neméně výživná citová lahůdka!

Druhý případ je sice méně závažný, ale přece jen... To si moderátor pozve do studia špičkového autora nebo interpreta ze širší chápané oblasti „zábavné hudby“, z nedávné doby připomenu konkrétně třeba Jiřího Suchého či Petra Skoumala, ale v průběhu téměř hodinového pořadu většinou vůbec nic z jeho tvorby nezazní – a stačilo by přece udělat pár těch kroků do tak bohatě zásobené fonotéky... To mi připadá vůči osobnostem takového významu až neslušné.

V obou těchto případech by se tedy určitě vyplatilo vypnout k jakýmkoli kontextům netečný selektor (pro méně informované: to je onen přístroj, který je dopředu naprogramován, do éteru tedy jdou jen ty skladby, které jsou na něm zařazeny, a to v pořadí, které připomíná víceméně ruletu) a chopit se aspoň na chvíli „rukodělné“ redaktorské práce. Většinou by na ni jistě mohlo být dost času!

Týdeník Rozhlas 20/2008

Editorial

Milan Pokorný, šéfredaktor

Na Dnu otevřených dveří ve vinohradském sídle Českého rozhlasu se mi řada čtenářů Týdeníku svěřila se svými výhradami vůči prokládání mluveného slova v pořadech Českého rozhlasu hudbou. Pravda, k tomuto tématu jsme v poslední době otiskli čtenářské ohlasy, a tak mohl vzniknout dojem, že stížnosti tohoto druhu u nás padnou na úrodnou půdu, protože redakce má pro ně pochopení. Ten dojem by byl ale mylný.

Obecně vzato, snažíme se reflektovat názory posluchačů v celé jejich šíři, a pokud určitému jevu věnujeme větší prostor, neznamená to nic jiného, než že se s ním v redakční poště setkáváme častěji než s jinými tématy. Názory redakce nejsou v této věci důležité: nevedeme žádné kampaně proti nikomu a ničemu, a jestli něčemu straníme, pak je to Český rozhlas jako celek.

Ty opakované výhrady proti přerušování proudu řeči však vypovídají o něčem podstatnějším, než je nechuť částí posluchačů vůči určitému typu populární hudby. Vnímám je jako výraz přirozené lidské potřeby naslouchat příběhům, vstoupit do světa vytvořeného vyprávěčem – a také v něm po nějakou dobu setrvat. Každé přerušování toku řeči onu imaginativní stavbu zboří. Problém přitom není v písničkách samotných. Mnohé z nich tvoří nádherné svébytné světy, ale jejich vklínění do jiného příběhu, do jiného světa působí kontraproduktivně pro oba prvky, z nichž se rozhlasový pořad v danou chvíli skládá.

Proto mně osobně nevádí, když písnička slouží jako předěl mezi dvěma příspěvky, které spolu nijak nesouvisejí, což je princip proudového vysílání na Radiožurnálu, Praze či v regionálních studiích. Pokud se mi daná skladba nelíbí, je to jen můj soukromý problém.

Když je ale na stejné stanici vyprávění dejme tomu lékaře nebo cestovatele přerušováno co čtyři minuty bez ohledu na to, jestli se dospělo k dějovému zlomu či pointě, domnívám se, že tu jde o kolizi dvou přístupů, které si nemohou rozumět. Formát stanice (proud slova

a hudby) si nerozumí s žánrem: i rozhovor umí zprostitředkovat příběh, což dokazuje například vltavské Setkávání v nedělním odpolední.

A tak bych se přimlouval za trochu ohledu k těm, kdo z rádia promlouvají, i k nám, kdo je posloucháme. Základní odpůrce hudebních předělů ale asi neuspokojím. Jejich kritika mi připadá stejně mechanická jako principy, podle nichž se ty písničky do vysílání sázejí.

Týdeník Rozhlas 25/2008

OSOBNOSTI – VÝROČÍ

PhDr. Tomáš Sedláček

Ivan Kříž

Malý velký pětaosmdesátník

12. listopadu 1922 Osová Bitýška

Drobný muž živého pohledu a lehce prošedivělých vlasů s přátelským úsměvem a vyšším hlasem, kterému dovedl, jak se ukázalo později, dodat v rozhovoru patřičného důrazu. Takový byl (až na ten diskusní důraz) Ivan Kříž, když se na konci 80. let – po dlouhé odmlce – ocitl v podivném postavení spisovatele ne zcela povoleného a už ne zcela zakázaného. Poslouchali jsme tehdy jeho rozhlasovou hru *Smrt senátora*, dramatisaci stejnojmenného románu, jež mu co režimní captatio benevolentie bylo dovoleno napsat. Dopadlo to tenkrát dobře, hra se mohla vyslat. Ostatně Ivan Kříž nebyl jen tak někdo – ve svých nejméně třinácti knihách čtenářsky úspěšných próz projevila nesporný talent zachytit aktuální problém a vyjádřit jej alegoricky vhodným příběhem – tedy ideální předpoklady nejen ke scénaristické filmové a televizní, ale také k rozhlasové dramatické tvorbě.

Pak jsme se na chvíli ztratili jeden druhému z očí, ale když na podzim roku 1990 odešel už druhý ředitel studia Československého rozhlasu v Brně, bylo jasné, že se do jeho čela nemůže postavit už nikdo z těch, kdo přicházeli „zevnitř“. Studiu, rozkolísanému nejrůznějšími individuálními i kolektivními tížadostmi a animozitami, hrozilo, že se utopí ve svých vnitřních sporech právě ve chvíli, kdy potřebovalo jasně a důrazně hájit své zájmy a postavení nejen v regionu, ale také v Praze. Brněnský rozhlas proto hledal do svého čela nezpochybnitelnou a reprezentativní osobnost s autoritou vnitřní i vnější, která by dokázala uklidnit rozvášněné hlavy a umožnila pracovníkům, aby se soustředili na vlastní programovou práci. Takových osobností ovšem zrovna mnoho nebylo. A těch, kdo byli ochotni se této nevděčné práce ujmout, bylo ještě méně. Tehdy osmašedesátiletý Ivan Kříž se však přesvědčit nechal. Bylo 14. října 1990, když se stal ředitelem Československého rozhlasu Brno.

Pamatují-li si dobře, svůj šéfovský program vyjádřil jasně už v první řeči k zaměstnancům: „Přicházím jen na jeden rok, abyste si mohli mezi sebou vybrat mého nástupce. Mezitím se pokusím uklidnit zdejší situaci a budu hájit vaše zájmy.“ Nebyla to prázdná slova – ten program (v časech libujících si ve slibech) splnil do puntíku a konsolidovaný podnik předal do rukou nástupce k Novému roku 1992. Jistě mu v zdánlivé lehkosti, s jakou toho dosáhl, pomohla i jeho přednormalizační dvacetiletá tajemnická zkušenost – vždyť po dlouhá léta v tomto postavení spravoval nejen brněnskou pobočku Svazu československých spisovatelů, ale také jeho ústředí.

Zhodnotit Křížovu čtenářsky i divácky populární tvorbu se pokoušet nebudu. Ale dvacetiletí, které Ivan Kříž prožil s českou literaturou a kulturou od konce 40. let až

spisovatel, ředitel rozhlasové stanice

do počátku normalizace, jej obohatilo množstvím zážitků. Svěřil je rozhlasovému mikrofonu jednak jako obraz své „školy života“, jež jej dovedla od prvotního komunistického nadšení až k podpisu 2000 slov a dlouholetému vnucenému odmíčení, jednak jako cenný soubor vtipných, dojemných i šíravých osobních portrétů literárních veličin, počínaje Petrem Bezručem a slavnými jmény české i slovenské literatury 60. let zdaleka nekonče. Bylo toho pět půlhodiniek vzpomínání – neúnavný vypravěč přicházel přesně a skvěle připraven. Už jako sedmdesátník spatra vyprávěl bez zastávky v přesně pointovaných celcích. V ničem nezůstal dlužen pověsti vtipného a živého vypravěče. Teprve po letech, kdy jsem záznam jeho vzpomínání se zaujetím poslouchal znovu, jsem si uvědomil jeho půvabnou a nezaměnitelnou brněňštinu, jakkoli mluvnicky naprosto korektní. O to mi je Ivan Kříž sympatičtější. Tenhle rys patří k jeho osobnosti stejně jako vyprávění o tom, jak spolu s Jaromírem Tomečkem navštívili na sklonku 40. let na Dobříši dobového knížete českých literátů Václava Řezáče, aby projednali vznik brněnské pobočky Svazu československých spisovatelů. Václav Řezáč je přivítal slovy, která snad pálí Ivana Kříže ještě dnes: „Brno? Já tam žádného spisovatele nevidím...“

Jako ředitel krajského studia Československého rozhlasu v Brně vzbuzoval Ivan Kříž sympatie nejen nefalšovaným brněnským patriotismem, ale i řadou jiných vlastností – pokorou před rozhlasovým řemeslem, odvahou nahlas a veřejně se zastat těch, kdo uměli „žít s mikrofonem“, chutí poradit se s podřízenými o problémech, kterým ne zcela dobře rozuměl, i schopností pružně změnit názor v okamžiku, kdy zjistil, že se mýlí. A ještě jednu okolnost musím zmínit – své normalizační osudy nesl Ivan Kříž se stoickým klidem jako cenu za to, že se jako mladý hoch mýlí. Nikdy se svými potížemi neohledbal, ani jich nevyužíval k tomu, aby získal nějaké výhody.

Malé potíže nastaly až poté, kdy se z ředitele studia stal zase externím autorem. Vedli jsme spolu někdy dost obšírné debaty nad jeho zručně vyprávěnými, leč pro vysílání poněkud pepnými povídkami. Ač Ivan Kříž udělal pro brněnský rozhlas tolik dobrého, nevděčně jsem se projevoval co pruderní suchar. Ivan Kříž ale nikdy necouvl, ani se dlouho nepřel. Prostě si našel jinou cestu, jak vsunout svůj text do vysílání. Myslím, že z toho na stanici Vltava neměli velkou radost. Ale to všechno už překryl čas – a letos jsem náhle stál před nezvratnou skutečností, že loňského 12. listopadu Ivan Kříž oslavil 85. narozeniny. Proboha, pane řediteli, to jsem opravdu už TAK starý? Mnoho zdraví, elánu a díky za všechno!